

Životní osudy Františka Krátkého

Rekonstrukce života lidí, kteří odešli před desetiletími, bývá velmi těžká. Pohledy pamětníků jsou vždy ovlivněné osobními prožitky a nezřídka se stává, že konfrontace vzpomínek a legend s holými archívními fakty je překvapením. Zastáváme názor, že znalost životních osudů fotografa může přispět také k pochopení jeho díla, že s těmito znalostmi budeme schopni jeho dílo lépe číst. Proto jsme věnovali značné úsilí rekonstrukci životních osudů také u Františka Krátkého, osudů tak typických pro člověka z malých poměrů naplněného touhou „dostat se výš“. A možná je typické pro „český osud“, že při osvětlování životní dráhy tohoto fotografa se občas narazilo na nějakou tu mystifikaci s fakty, na účelové přizpůsobování.

Reprodukční techniky, které stály na vrcholu úsilí Františka Krátkého fotografa, přitahovaly již jeho otce. Ten se narodil podle matriky 11. října 1830 v Sadské Rosalii Chládkové, dceři řezníka. K dítěti, které dostalo jméno František Vojtěch, se přihlásil ševcovský tovaryš Tomáš Krátký, který si nedlouho poté matku svého syna vzal za manželku. Když František Vojtěch dovršil dvacátý rok, oženil se s Marií Šlechtovou. Následující rok, 7. září 1851, se manželům Krátkým narodil syn, který jako prvorozený dostal jméno po otci. Jméno František bylo ostatně tehdejším nejčastějším křestním jménem chlapců, neboť odkazovalo ke jménu rakouského panovníka. O pět let později se narodil druhý syn Vilém, k jehož jménu zase mohl inspirovat německý vladař.

Postoje a životní osudy obou chlapců jistě významně ovlivňovalo rodinné prostředí i místo, kde vyrůstali. V první řadě to bylo otcovo zaměstnání tíhnoucí k výtvarnému projevu a v druhé jeho záliby v divadelním ochotnictví a touha angažovat se ve veřejných věcech, zejména v Sokole. Společným jmenovatelem bylo vlastenectví ve formě, která se mohla uplatňovat v prostředí malého českého města v zemědělské oblasti. František Vojtěch Krátký měl živnostenský list na činnost malířskou, později i na lakýrnickou a pozlačovačskou. Zabýval se ovšem také malbou a restaurováním obrazů a fresek, maloval i „dekorace pro jeviště ochotnických divadel“ (Tomanův slovník). V nekrologu uveřejněném v Kolínských listech 20. prosince 1913 se psalo, že zesnulý František Vojtěch Krátký „byl hledaným malířem a není maleb a fresek kostelních na Poděbradsku a namnoze vůbec za Prahou, které by nebyl Krátký dovednou svou rukou renovoval“. Nejstarší zjištěné restaurátorské zásahy Františka Krátkého staršího probíhaly v roce 1856 a to v kostele Nalezení sv. Kříže v Bříství a v kostele sv. Petra a Pavla v Kněžicích. Není bez zajímavosti, že syn Vilém se narodil právě v této obci nedaleko Poděbrad. Později při stejné činnosti vypomáhal i František Krátký mladší. Například v roce 1880 v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Kostelní Lhotě otec pracoval na freskách a syn zhotovil „výtečný obraz pro hlavní oltář“ (Kolínské noviny, 11. 9. 1880).

Poslední zjištěný doklad o restaurování obrazů Františkem Krátkým otcem je z roku 1894 a to z kostela v obci Pňov. Stárnoucí malíř a příležitostný restaurátor si v této době byl zřejmě nucen přivydělávat i jinou činností, která již jen vzdáleně souvisela s jeho touhou po umělecké práci. Zachovaly se listiny datované 1890 s hlavičkou firmy „František Krátký, malíř v Sadské, přijímá veškeré práce malířské, pozlačovačské a lakýrnické“. Jiným dokladem z Okresního archivu v Lysé nad Labem je účet „Fr. Krátkého v Sadské, malíře pokojů, obrazů a podobizen (též dle fotografií i podobizny zesnulých v jakékoliv velikosti), divadelních dekorací, znaků a písma. Též přijímají se práce kostelní, pozlačovačské“.

Vedle malířství jak ve smyslu řemeslném tak uměleckém se František Krátký starší zabýval také tiskařskými technikami. Cenným dokladem pro jeho činnost v této oblasti je nákres z roku 1873, připojený k žádosti Františka Vojtěcha Krátkého o přestavbu domu v

Sadské čp. 375, který si manželé krátce před tím zakoupili. V půdorysu přízemí byl kromě „Krámu“, „Dílny“ i „Kabinet tmavý“, který můžeme interpretovat jako temnou komoru nezbytnou při práci se světlotiskem. Mimochodem, i když v Krátkého domě v Sadské byla termná komora, nebyl tam ale fotoateliér a dosud se nenalezl žádný doklad v podobě fotografie, která by dosvědčil fotografickou práci Františka Krátkého staršího. Otec fotografa nejspíš tedy vůbec nefotografoval! V tomto směru je nutné opravit všechna tvrzení o jeho fotografických aktivitách v dosavadní literatuře a zaměnit je za práci syna.

Podle vysvědčení, které získal František Krátký junior, pracoval v letech 1870 – 72 u otce v Sadské v oboru chemigrafie a světlotisku. Jestliže budeme dokument považovat za směrodatný, jedná se totiž o duplikát z roku 1902, otec tedy již v této době musel mít v Sadské provozovnu pro světlotisk. Letopočet jejího vzniku je ale nejasný. Bohužel možnosti studovat v sídle Okresního archivu Nymburk v Lysé nad Labem materiály, které by pomohly osvětlit podnikatelskou činnost Františka Vojtěcha Krátkého, byly jen omezené. Podle zmíněného duplikátu osvědčení se František Krátký u svého otce dokonce „v oboru fotochemigrafie (světlotisk“) vyučil a to v letech 1864 – 67. Zajímavé ovšem je, že světlotisk jako tisková technika v roce 1867 ještě vlastně neexistovala, resp. byla v raných fázích svého zrodu... Až rok 1870 byl v podstatě tím mezníkem, kdy se někteří přední čeští fotografové po publikování první světlotiskové přílohy Jakubem Husníkem v roce 1869 začali světlotiskem zabývat. V dubnu 1871 Jindřich Eckert vystavil v místnostech Pražské průmyslové jednoty výsledky svých experimentů, zhotovených ve spolupráci s litografem M. Kučerou a fotografem Antonínem Marklem, který vzápětí poté vydal o světlotisku vlastní publikaci. Světlotiskové faksimile středověkého kodexu, vytvořené za spolupráce Eckerta s Marklem k 900. výročí založení pražského biskupství roku 1873, bylo vystaveno na Světové výstavě ve Vídni a bylo oceněno Voigtländerovou medailí od Fotografické společnosti a panovníkem. Jestliže jsou názvy oboru podnikání, resp. vyučení korektní, patřil by podle toho František Vojtěch Krátký k průkopníkům světlotisku u nás. Toto tvrzení by však bylo dobré doložit dochovanými signovanými světlotisky. V každém případě formulace o vyučení světlotisku v letech 1864 – 67 není korektní, patrně se jednalo o fotochemické způsoby reprodukční vůbec. (Princip světlotisku jako metody fotomechanické reprodukce, založené na tisku z plochy z tiskových forem zhotovených pomocí chromované želatiny, byl ovšem znám již dříve; například první patent na fotografické postupy s chromovanou želatinou podal W. H. Fox Talbot již roku 1852 a citlivost dvojjadrových solí ke světlu popsal Mungo Ponton 1839). Podle zmíněného opisu měl tedy František (Vojtěch) Krátký v roce 1864 již zkušenosti s fotochemickými reprodukčními způsoby a tyto zkušenosti mohl později zprostředkovat synovi v jeho vlastním Fotochemigrafickém ústavu.

František Vojtěch Krátký byl nepochybně člověkem nejen pracovně velmi aktivním, byl i veřejně činným a jistě jej můžeme pokládat za jednoho z nejvýznamnějších občanů v Sadské své doby. Roku 1869 stál například u zrodu Řemeslnické besedy v Sadské, o čemž je možno se dočíst v městské kronice u příležitosti slavnosti ke čtyřiceti letům jejího trvání 27. června 1909 (na s.79). Tehdy „Přítomnému čestnému členu Františku Krátkému, zakladateli Řemeslnické besedy v Sadské, podán byl jubilejní dar 20 korun z podpůrného fondu ...“. Také Pamětní list k slavnosti své 20leté činnosti, vydaný Sokolem Sadská v červnu 1903 dokládá, že František Vojtěch Krátký v roce 1883 podnítil znovuobnovení Sokola v Sadské a stal se jeho jednatelem, o tři roky později pak starostou. Úlohu Krátkého pamětní list mocně vyzdvihuje („práce s horlivostí ujal se br. F. Krátký... Opět to byl br. F. Krátký, jenž dal podnět k založení stavebního fondu, věnovav jednotě pokladničku s heslem: „Krejcar ku krejcaru, kámen ku kameni, ideál se uskuteční!“). Podle Pamětního listu „R.1884 pořídila jednota první svůj prapor. Zhotovil jej br. František Krátký z látky vlněné“. Aktivita v Sokole svědčí o „vlasteneckém sokolském duchu“ domova jistě měla

vliv na formování obou synů. Synové otce také následovali v jeho ochotnických aktivitách nejen v Sadské, ale i v prvních letech svého působení v Kolíně.

Františku Krátkému staršímu bylo nakonec dáno prožít klidný podzim života v Kolíně, kam roku 1891 následoval své syny. Podle vzpomínky Františka Straky Vybledlé obrázky z Kolína před 50 lety (Věstník Klubu čsl. turistů, roč. X, č. 1–2, s. 112) byl František Vojtěch Krátký „starý příjemný pán s typickou hlavou starého malíře“, který synům pomáhal ve fotografickém ateliéru „a přitom ve zvláštním skleničku pěstoval květiny a náruživě šňupal“. Otec měl určitě na své děti velký vliv a jako řada jiných v jeho roli se snažil, aby synové kráčeli v jeho stopách. A také se snažil, stejně jako jiní otcové, aby to, co se nepovedlo jemu, realizoval syn. Možná že jeho role při rozšíření provozu svého syna z fotoateliéru na fotochemigrafický závod byla mnohem významnější, než se zdá. Ale to už nám archivní prameny nepoví.

Než se malý František vyučil, absolvoval v Sadské hlavní školu. Na dochovaném posledním vysvědčení z roku 1864 je prospěch ve všech předmětech hodnocen „výborně“. Po vyučení v oblasti tiskových technik u svého otce, které proběhlo, jak výše uvedeno v letech 1864–1867, jsou další tři léta v jeho životě nejasná. Dle Vysvědčení Františka Krátkého „bývalého majitele závodu uměleckého v Sadské“ stvrzeném Městským úřadem v Sadské 5. února 1902, pracoval pak v letech 1870 – 1872 František Krátký u svého otce „v oboru chemigrafie a světlotisku“. Otec zřejmě také ovlivnil volbu svého syna studovat na malířské akademii v Praze. Podle záznamů dochovaných v archivu Akademie výtvarných umění studoval František Krátký na této škole od října 1872 do června 1873 a to takzvanou „elementární školu“, což byl jakýsi přípravný kurs pro vlastní akademické studium. Jiné záznamy o působení Františka Krátkého na akademii nejsou. Užívání titulu „akademický malíř“, s nímž se u Františka Krátkého běžně setkáváme, nebylo tudíž korektní. V té době bylo ovšem častým jevem, že i ti, co absolvovali přípravku, nebo řádné studium nedokončili, se nazývali akademickými malíři, jakoby malíři „z praxí na akademii“. Je zřejmé, že šlo o obchodní a reklamní trik. Po absolvování elementární školy dostali studenti vysvědčení (benemium), které mohli využít jako doklad v praktickém životě jako „vysvědčení z malířské akademie v Praze“. To ostatně později před úřady učinil i František Krátký.

Fotografické začátky Františka Krátkého nejsou zcela jasné. V pozdějších propagačních materiálech firmy býval uváděn archivními prameny nepodložený rok jejího vzniku 1878. Historici kolínské fotografie bratři Kamarýtové uváděli, že již v roce 1872 (to znamená po skončení praxe u otce) František Krátký začal pracovat jako fotograf a to v podniku Antonína Pinkase v Kolíně v čp. 76. Antonín Pinkas ovšem v Kolíně v této době ještě nepůsobil, přišel do Kolína až roku 1878 a mimoto František Krátký prokazatelně v letech 1872 – 1873 studoval na pražské akademii

První doklad o podnikání Františka Krátkého v Kolíně je z roku 1876 a to z 11. dubna, kdy do rejstříku kolínských svobodných a řemeslných živností okresního hejtmanství byl učiněn zápis o společném podniku v oboru „Zimmer-Malerei“ a to Františka Krátkého a Josefa Suchého. Ostatně i Kronika města Kolína Františka Straky při zprávě o úmrtí F. Krátkého uvádí, že „...do Kolína přišel jako malíř pokojů a takovou živnost založil a s Josefem Suchým jako společníkem nějaký čas vedl“. Společné podnikání ovšem netrvalo dlouho. Po roce se společníci rozešli a každý si založil vlastní živnost. 13. července 1877 byla do živnostenského rejstříku zapsána firma „Franz Krátký – Malerei“ a o několik položek dál „Josef Suchý Malerei“. Že František Krátký skutečně začínal v Kolíně jako „malíř pokojů“ potvrzuje i Výtah ze živnostenských rejstříků a oprávnění, provedené 3. prosince 1904 okresním hejtmanstvím v Kolíně, kde tato skutečnost byla uvedena jako první v pořadí.

Kdy se však František Krátký začal zabývat fotografií? Je možné, že po příchodu Antonína Pinkase do Kolína roku 1878 vypomáhal v jeho ateliéru. Nevyučil se však u něho,

kdyby se tak stalo, patrně by o tom později předkládal potvrzení. Dochovanými archívními prameny zkrátka tuto domněnku potvrdit nelze. Teprve 6. srpna 1880 byla do živnostenského rejstříku zapsána firma „Frz Wilhelm Krátký photograph. atelier“ . V názvu se vyskytují společně jména obou bratrů Františka i Viléma, ne ovšem jako společníků, ale jako jedné osoby. Toto zvláštní spojení dosvědčuje i dochovaná žádost z 30. listopadu 1880 zasláná „Vysoceslavnému c. k. finančnímu ředitelství zemskému“ ve věci odvolání proti vyměřené výdělkové dani. Žádost je psána v první osobě jednotného čísla a podepsána v podstatě neexistující osobou František Vilém Krátký. Dnes se můžeme jen dohadovat, co vedlo Františka Krátkého, resp. oba bratry, k této poněkud mystifikační hře.

Zmíněné odvolání je pro nás zajímavé ještě z jiného důvodu. „František Vilém Krátký“ v něm mimo jiné uvádí : „...jsem teprve začátečníkem v vedení této živnosti a nejsem s to ani tolik vyzískat, co jednoroční živnostní daň obnáší, a kdybych neprovozoval malířství ze kterého daň platím byl bych nucen hned při prvopočátku živnosti fotografické se úplně vzdáti. Nemám zde docela žádnou známost a tím také malou naději na lepší časy, an předchůdce můj živnost tuto i nadále a s výborným úspěchem provozuje.“

Z žádosti vyplývá, že fotografie nebyla jeho (jejich) hlavní obživou. Potvrzuje to i sčítací operát ze sčítání lidu k 31. 12. 1880, kde oba bratři uvádějí jako hlavní obživu malířství. Z operátu zároveň vyplývá, že oba žili společně v domě čp. 76 na kolínském náměstí. Ve stejném domě, na jehož dvoře provozoval do září 1880 fotografický ateliér Antonín Pinkas, který byl s největší pravděpodobností oním zmiňovaným úspěšným předchůdcem. V září 1880 Pinkas sebevědomě oznámil v Kolínských novinách, že „dosavadní dílnu na náměstí v domě pana Morstadta za příčinou špatného světla a nepříjemného příchodu úplně zruším a novou elegantní se všemi nejnovějšími stroji opatřenou fotografickou dílnu v domě p. JUDr. Civína za ‚Jelenem‘ postavím tak, že každá konkurence velkých měst jako je Praha, Vídeň aj. stane se nemožnou...“ . Pinkasův zamýšlený odchod a uvolnění starého ateliéru byl asi důvodem, proč František (a Vilém) Krátký si na stejném místě přihlásili vlastní fotografickou živnost.

V letech 1880 – 1883 firma František Vilém Krátký poměrně často inzerovala. V inzerátech v Koruně české inzeroval „F. V. Krátký“ fotografování a to vždy jako jedna osoba, v Kolínských novinách pak ve stejné době F. Krátký „Malování pokojů“ a „též malby divadelních dekorací, znaků, diplomů a podobně“ (Kolínské noviny, 13. 4. 1882). I inzeráty na fotografickou práci zdůrazňují umělecké ambice fotografa, neboť připomínají, že fotografie mohou být „též v barvách olejových i na plátně“. V brožurce „Úvaha o spojení a pojišťování“, vydané v Kolíně roku 1883, jsou dokonce inzeráty dva: v prvním „Frant. Krátký, akad. malíř v Kolíně, nabízí služby své zasahující v obor malby umělecké“, v druhém „Fotografický závod F. Vilém Krátký v Kolíně na náměstí“ nabízí mj. „čistou a umělou“ fotografii“. „K službám ochotný F. Vilém Krátký“ tu nabízí jak chromofotografie, které vyžadovaly každopádně malířské nadání, tak „způsob nejnovější“, fotografování „v jedné vteřině“, „čímž věrnost podoby velice získá“. „Akademický malíř“ zase nabízel „malování podobizen na plátně v každé velikosti dle fotografie, obrazů oltářních, dekorací divadelních, čestných diplomů, znaků“ i „práce kostelní, freskové a sgrafitové“ a „malby pokojové a salonní“. Vskutku široký malířský rejstřík, chce se k tomu dodat.

Zdá se, že v letech 1880 – 1883 František Krátký spolu s bratrem Vilémem testoval možnosti a výnosnost fotografického podnikání. Koncem prosince 1883 František Krátký oznámil, že mění název (fotografické) firmy z „František a Vilém Krátký“ na „František Krátký“. (Spojka „a“ v názvu se zde vyskytuje vůbec poprvé). Oznámení přišlo poté, co v létě firma F. V. Krátký požádala o povolení ke stavbě fotografického ateliéru v čp. 45, neboť provozování fotoateliéru u stávajícího čp. 76 skutečně nebylo příliš výhodné. Bezprostředním podnětem k této žádosti bylo zcela jistě úmrtí velkého fotografického konkurenta Antonína Pinkase 9. června 1883 a to ve věku 32 let... Souhra náhod tedy způsobila, že se František Krátký rozhodl zabývat fotografií intenzivněji. Po Pinkasově

nečekaném odchodu byla vsutku reálná naděje, že fotografie se pro Františka Krátkého stane jeho hlavním výdělečným oborem a že malířství ustoupí z hlediska příjmů do pozadí. Nicméně je charakteristické, že i jako poměrně úspěšný fotograf Krátký tu a tam nejen něco namaloval, ale i vymaloval. Ještě v roce 1897 například fresky s krajinnými výjevy v Zámecké restauraci v Kolíně...

František Krátký zpočátku asi dosti obtížně hledal své místo na slunci. Zkoušel to jako malíř, někdy pokojů, někdy fresek a obrazů, a fotografie se nakonec ukázala být nejjistějším hlavním způsobem obživy. Nebyla to tedy strmá cesta vzhůru k fotografickým metám, ale pomalé, zdouhavé a existenčně stále nejisté počínání. Tu a tam v Kolíně vymaloval či vyzdobil nějakou prostorou ještě v devadesátých letech. Kdyby fotografování bylo tím zajištěným způsobem obživy, které při množství zakázek by nedávalo vydechnout, asi by se úspěšný fotograf vymalovávání vyhýbal. Ale pokud se týče umělecké malby, byly v něm asi stále přítomny malířské ambice, které ho neopustily do konce života. Patrně ještě více než úspěšným podnikatelem chtěl být pokládán za umělce. Možná také z tohoto důvodu zaměstnával bratra, aby si jako v jiných soudobých fotoateliérech rozdělili role: uměleckou a technickou. Možná to tak bylo, jistě to nevíme, torzovité archivní doklady nedovolují v tomto směru jistější závěry. Bratr ovšem prokazatelně ve fotoateliéru v devadesátých letech pracoval, neboť především jemu adresoval František své dopisy ze svých zahraničních cest. I později se označoval jako „pomocný fotograf“.

K mírnému zmatení věcí také přispívá, že otec František Vojtěch Krátký měl také iniciály „F. V. Krátký“. To bylo důvodem, proč bez hlubšího archivního studia všech souvislostí byl pokládán za kolínského fotografa a autora snímků signovaných „F. V. Krátký“. František Vojtěch Krátký nebyl ovšem v rejstříku kolínských živností nikdy uváděn a znovu podotýkám, že podle současného stavu poznání není důvod se domnívat, že by se vůbec fotografickou živností zabýval. Byl odborníkem na fotochemické tiskové techniky. I když z dochovaných archivních záznamů v kolínském archivu bylo zřejmě vytěženo vše, určité nejasnosti a tím i místo pro spekulace zůstávají. Možná, že Vilém Krátký měl na fotografické počátky svého starší bratra mnohem větší vliv, než se připouští. Známe také několik fotografií, signovaných jako „F. Krátký Kolín, Turnov“. Nabízí se hypotéza, že po jistou krátkou dobu pracoval v nově otevřené filiálce v Turnově bratr Vilém a v Kolíně vše zaštiťoval František. Existenci filiálky v Turnově se sice archivními prameny zatím nepodařilo prokázat, i když nepochybně po nějaký čas existovala. Bratr Vilém byl s určitostí v kolínském fotoateliéru zaměstnán ještě v roce 1898. Je pravděpodobné, že pracoval v rodinném podniku i po jeho rozšíření, každopádně však stál vždy ve stínu svého staršího bratra. Při pohledu na roli obou bratrů nelze opominout jistý „kult prvorozenectví“, který v mnoha měšťanských rodinách tehdy existoval a který někde přetrvává v myšlení otců dodnes.

Vztah Františka Krátkého k bratrovi tedy zůstává nejasný, stejně jako jeho postavení ve firmě. Jistě měl ve fotografickém podniku své zvláštní postavení, ale nikoli jako partner, ale jako zaměstnanec. Je zajímavé, že František ho v dopisech rodičům nenazýval křestním jménem, ale vždy psal „bratr“. Mezi fotografy bývalo tehdy dosti obvyklé, že si sourozenci vypomáhali, že fotografické firmy byly rodinnými podniky, na které byli napojeni i další rodinní příslušníci. Výstižným příkladem je rodina Quastů.

V prvním desetiletí svého fotografického podnikání se František Krátký logicky soustředil především na portrétní práce, jichž se dochovalo značné množství. Činila tak většina tehdejších fotografů, protože ateliérový portrét představoval určitou jistotu na rozdíl od exteriérového fotografování, které bez konkrétní objednávky a zajištění distribuce bylo existenčně velmi nejistým počínáním. Je doloženo, že Františka Krátkého od počátku nezajímala pouze ateliérová portrétní práce, ale že fotografoval také mimo ateliér. A k tomu musel mít i odpovídající vybavení. Nejstarší nám známá signovaná a datovaná fotografie je ze 4. září 1881 a znázorňuje „Pomník Prokopa Velikého u Lipan“. Od 4. do

19. září 1886 proběhla v Kutné Hoře Krajinská hospodářská a průmyslová výstava, která byla pro Krátkého možná první příležitostí veřejně představit své snímky. Z novinových zpráv o této výstavě vyplývá, že zde Krátký vystavoval „fotografie českých krajin“ a to dokonce „malované“. („... Krátkého malované fotografie českých krajin získají si hodně přátel, jak toho také plnou měrou zasluhují“. Viz Koruna Česká z 10. září 1886). Formulaci můžeme chápat tak, že se jednalo o kolorované fotografie. Krátký stejně jako jiný kolínský fotograf Julius Domenegoni získali na této výstavě bronzové medaile.

František Krátký měl od počátku velké ambice, neboť v inzerátech psal nejen o „fotografování krajin, pohledů architektonických“, ale i „oživených scén“ a momentních snímcích (viz Koruna česká z 12. dubna 1884). Málokterý fotograf v té době inzeroval tak velký rejstřík zájmů, zcela mimořádný byl zejména důraz na „snímky momentní“. Je to doklad, že František Krátký sledoval nejnovější trendy a novinky ve fotografii, ostatně jako jeden z prvních u nás používal fotografické filmy! S těmito znalostmi a ambicemi byl možná Kolín Krátkému příliš těsný a je svým způsobem pozoruhodné, že fotograf zůstal svému městu věrný.

Fotografování v exteriéru Krátkého s jeho uměleckými ambicemi tedy lákalo. Problém však byl, jak místopisné snímky využít. Fotografie v tisku se v osmdesátých letech 19. století uplatňovaly jen vzácně, bylo-li to nutné, fotografie se překreslovaly a prezentovaly jako „xylografie dle fotografií“. Móda fotografických vizitek a kabinetek s místopisnými náměty k uložení do fotografických alb byla za svým zenitem a fotografické pohlednice ještě v podstatě neexistovaly. Kolorované fotografie jako závěsné obrazy mohly mít také jen omezený okruh zájemců. František Krátký začal někdy od konce 80. let vtipně využívat tehdy patrně nejefektivnější způsob prezentace místopisných snímků a tím bylo prohlížení ve stereoskopických kukátkách. Stereofotografie české a moravské krajiny a jejího lidu se stala Krátkého velkým tématem a můžeme směle prohlásit, že v této specializaci Krátký neměl v českých zemích srovnatelnou konkurenci. V přehledech o své práci později napsal, že stereofotografie začal vydávat v roce 1890. Vydávání samozřejmě předpokládalo již jistý archiv záběrů, takže počátek cílevědomého fotografování na stereoformát můžeme klást skutečně na konec osmdesátých let 19. století. Potvrzuje to i Krátkého účast na Jubilejní výstavě na pražském výstavišti v roce 1891, kde své stereofotografie vystavoval v rotačním panoramatu v pavilonu turistů, dnešním bludišti na Petříně. Katalog výstavy Sto let české fotografie (1939, s.172) o Krátkém uvádí, že je „zakladatel prvních panoramat s otáčivými obrázky“. Pojem „panorama“ v dnes takřka zaniklém významu obecně označoval „podnik, kde se ukazují obrazy“ (Trávníčkův Slovník jazyka českého, Borový, Praha 1941). Přesnější definici námi hledaného významu nabízí Ottova encyklopedie: „Obrazy, kolorované kresby, nyní nejčastěji barevné fotografie za stereoskopickými skly, jež krajiny, města nebo výjevy zvětšují na skutečnou velikost“ (XIX. díl, s. 153). „Rotační panorama“ nabízela možnost měnit stereofotografie, resp. kolorované stereodiapozitivy, při prohlížení plynulým rotačním pohybem, nikoli individuálním zasouváním každého snímku zvlášť. Pro srovnání si připomeňme například Císařskou panorámu v Brně, která je dosud v provozu. Hovořit o Františku Krátkém jako o zakladateli panoramat s rotační výměnou jednotlivých snímků je ovšem poněkud nadnesené, ale v českém prostředí byl jeho podíl na propagaci stereofotografie (a tím pádem na jejich efektivním prohlížení) skutečně výjimečný.

Podobně jako u jiných fotografů znamenala pro Františka Krátkého Jubilejní výstava oficiální vstup do českého fotografického nebe, neboť se jako vystavující ocitl ve společnosti renomovaných a zavedených autorů. Ve výstavní publikaci Sto let práce nalezneme o Krátkého souboru mimořádně pochvalná slova: „V oboru fotografie stereoskopické Fr. Krátký z Kolína výkony nevšedními co do množství a zdařilými co do provedení vyniknul...“ (s.277). Je pravděpodobné, že některé ze snímků z Čech a Moravy prezentované v této knize vystavoval František Krátký již na Jubilejní výstavě, která sama

o sobě byla také objektem jeho fotografického zájmu, stejně jako město, kde se výstava odehrávala. Pro Krátkého systematičnost je typické, že své „stereoskopické obrazy z Čech“ prezentoval od počátku jako „učebnou pomůcku k vyučování zeměpisu a dějepisu“ a nejen pouze jako upomínku na navštívená místa. V tomto smyslu psal o Krátkého kolekci stereofotografií, která již v roce 1891 čítala na 200 položek, denní tisk (viz Polabské Noviny z 19. dubna 1891).

Stereosnímky Krátký prezentoval v originálních kopiích lepených na karton, jak to tehdy bylo obvyklé. Stereosnímky se většinou prodávaly v knihkupectvích či obchodech s uměleckými předměty. Nelze říci, že by nabídka nebo zájem o ně mohly mít masový charakter, i když zprávy o Krátkého stereosnímcích vždy zdůrazňovaly jejich láci. Zvýšený zájem ovšem mohl nastat při hromadných objednávkách škol, proto si také František Krátký v pozdějších letech v tomto směru obstarával doporučení. Výnos místodržitelství z 15. února 1892, jímž bylo F. Krátkému pro rok 1892 uděleno „vyminěčné povolení k vystavění a ukazování stereoskopických obrazů v Království českém“ dokládá, že se fotograf snažil propagací a osobní účastí zvýšit zájem o prodej svých prací. Můžeme si představit, že fotograf putoval po českém venkově s fotoaparátem a zároveň na některých místech své snímky vystavoval. Tato kočovná forma fotografování a prezentace byla tehdy běžná, ostatně o pár let se později se podobným kočovným způsobem ukazovaly v prvních kinenematografech „oživené fotografie“. Vedle místopisné fotografie se František Krátký v první polovině 90. let věnoval v kolínském ateliéru nadále také portrétní práci, stále neodmítal malířské zakázky, ale ekomicky svou pozici zřejmě již stabilizoval.

Národopisná výstava československá, konaná na stejné ploše jako Jubilejní výstava o čtyři roky později, znamenala pro Františka Krátkého výrazný úspěch. Svým způsobem se to dalo čekat, neboť „zadání výstavy“ bylo do značné míry jeho osobním fotografickým tématem. Je ale také možné, že právě příprava na Národopisnou výstavu vedla k vyhranění jeho tvorby. Pak by to zdůvodňovalo, proč je na Krátkého snímcích tolik obyčejných venkovských lidí, tolik „typů“. Člověk byl tím prvořadým objektem jeho zájmu i na pozdějších zahraničních cestách, kde na jeho snímcích rozhodně nedominují pamětihodnosti, jak by se snad u fotografa turisty dalo čekat. František Krátký totiž zastával názor, že kraj a zemi nejvýstižněji charakterizují především lidé, kteří v ní žijí. I u snímků známých pamětihodností se snažil, aby záběr oživovaly lidské postavy. A ty se snažil zachytit tak, aby působily co nejpřirozeněji i v případě, že vyčkáávají na stisk spouště.

Jméno Františka Krátkého se objevilo v zápisech Hlavního výboru Národopisné výstavy československé již 4. listopadu 1891. Brzy poté (5. března 1892) Krátký předložil výboru Národopisné výstavy plán fotografické dokumentace všech zajímavých míst Čech, Moravy a Slezska, přičemž současně žádal o propagaci své činnosti. Zároveň se snažil, aby jeho firma byla na Národopisné výstavě zastoupena, což se mu ve formě Krátkého Národní panoramy skutečně podařilo. Stal se tak jedním ze dvou fotografů, kteří zde měl vlastní pavilon, který se nacházel hned za Průmyslovým palácem a Krátkého přišel na 1 600 zlatých. V paviloně, navrženém Josefem Podhajským, byla panoráma, v které se prezentovaly Krátkého stereosnímky. Díky podrobné recenzi A. Červeného Fotografie na výstavě Národopisné (Fotografický obzor 1895, s.117–122), v níž asi pětina rozsahu se věnuje právě Františku Krátkému, máme vskutku plastickou představu o jeho výstavní kolekci: „V panorámě na výstavě posud ukazoval cykly z Krkonoš, Šumavy, pohorí Orlického, Moravy, Tater. Diapositivы dotyčné jsou velice pečlivě provedeny a krásně kolorovány. Místo ke snímku voleno vždy znamenitě; vidíte-li obrázek na papíře, podíváte se snad, že vrch nějaký – kupř. Říp fotografován z takové dále – však na diapositivu v kukátku oceníte zručnost fotografovou, jenž zvolil právě toto místo, by dosáhl náležitě plasty a prohloubenosti pozadí. Ze sem tam některý obraz není v ohnisku, není vinou fotografovou, nýbrž patrně stroje, v němž se diapositivы pohybují. Obrazy samy jsou vždy ostré, jak vidno z jednotlivých partií, osvětlení dobře voleno, barva stromů, půdy, vody atd.

pěkně podána. Šumavská jezera, zámky na Orlicku, skály Teplické a Adersbašské mají překrásnou plastiku, věc stojí skutečně za podíváním a měla by nejen amatéry, než i širším obecnstvem býti horlivě podporována“. Recenze se zmiňuje také o prospektu, který se rozdává, v němž se hovoří, že „p. Krátký procestoval země koruny české i Slovensko a navštívil i Halič, by sobě opatřil sbírku zajímavých krajin a především plastických pohledů stereoskopických“. Recenzent vyzvihuje význam snímků Františka Krátkého: „Je to zase stanice na trnité dráze české práce – posud jsme byli tu jen odkázáni na stereoskopy z ciziny – a přece naše kraje poskytují tolik zajímavého“. Prorokuje, že „Podniku kyne zajisté mnohoslibná budoucnost“, nicméně upozorňuje, že fotograf nesmí zanedbávat obchodní stránku a reklamu, přičemž jako zástupce renomovaného fotografického časopisu se podivoval, že „přes opětne žádosti jsme neobdrželi bližších dat ani o tom, v jakém pořadí půjdou jednotlivé skupiny obrazů v různých týdnech výstavních“, přičemž chtěl také psát o samotném pavilonu. „Tato nevšimavost ku každé reklamě, i k sebe oprávněnější, kárána právem i jinde“, dodává a zobecňuje „je to jen ukázka, jak se pilným odborníků našim nedostává podnikavosti a ducha odborného, ducha obchodního“. Zajímavé je také informace o nesnázích, s jakými „bylo p. Krátkému na cestách jeho často zápolit“. „...Známo z listů veřejných, že kdysi v Uhrách zavřen proti své vůli do „temné komory“, kde nemohl vyvolávat a odkud sám vyvolán teprve, když zjištěno, že ničeho nezavinil, že je velmi pokojným občanem i fotografem.“

Za svou výstavní kolekci obdržel František Krátký „stříbrnou medaili korporací“ (konkrétně města Kutné Hory) a několik jeho snímků bylo také použito v knize Národopisná výstava československá, vydané tiskem a nákladem J. Otty. Na Národopisné výstavě také intenzivně fotografoval výstavní prostředí. Jeho aktivita rozhorlila fotografa Moritze Adlera, který si stěžoval, že Krátký na výstavě na rozdíl od něho fotografoval bez povolení a že se Krátkého snímky na výstavišti nabízejí alespoň na třiceti místech, včetně výstavních dozorců, kteří Adlerovi zakazují fotografovat, přestože on povolení má... V dalších letech se ještě několikrát setkáme, že Krátkého aktivity vzbuzovaly nevoli. Nicméně můžeme oprávněně předpokládat, že díky Národopisné výstavě – možná poprvé - pocítil František Krátký závan úspěchu. Zažil možná i pocity opojení a zadostiučinění. Bylo mu už 44 let. Období 1895 až 1899 můžeme označit za léta, kdy jeho fotografická aktivita dostoupila vrcholu. Ale nemylme se, jeho hvězda bude stoupat dál!

Na jaře 1896 podnikl František Krátký několikaměsíční cestu do Ruska. Cestě předcházelo obstarávání řady povolení, mimo jiné od Purkmistrovského úřadu královského města Kolína, který vydal akademickému malíři a fotografovi F. Krátkému vysvědčení o jeho zachovalosti a potvrdil, že „cestuje po cizích zemích za tím jen účelem, by stereoskopické fotografie ... zhotovil“. Paralelní překlad v ruštině nasvědčuje, že účelem bylo „sviditelstvo“ pro ruské orgány. Před cestou si Krátký patrně zakoupil nový stereoskopický fotoaparát, v jeho zavazadle byl i přístroj pro formát 13 x 18 cm. V Rusku fotografoval korunovací cara, pobyl mimo jiné v Moskvě, Petrohradě, Nižním Novgorodě, kde navštívil také Hospodářskou výstavu. Krátkého snímky z Chodynského pole, kde při lidové korunovační slavnosti bylo 30. května 1896 ušlapáno při rozdávání dáreků a pohoštění na 1400 lidí, byly otištěny v časopise Zlatá Praha. Listování dobovými obrazovými časopisy dokazuje, že Krátkého snímky své místo v tisku již nacházely vcelku pravidelně.

Na jaře 1897 uskutečnil František Krátký cestu do Itálie, jejímž účelem bylo poříditi snímky pro vydavatelské účely. Fotografická trasa cesty byla zřejmě následující: Florencie - Řím - Neapol - Livorno - Nice - Janov - Nice - Monaco - Janov - Turín - Miláno - Verona - Solnohrad - Linec - České Budějovice. Z cesty se v pozůstalosti zachovala část korespondence, kde Krátký plasticky líčí své zážitky, trable a zkušenosti. Z dopisů také zřetelně vyplývá, že bratr doma v Kolíně vyvolával naexponované desky a filmy. V dopise z Florencie, psaném zřejmě rodičům a datovaném 11. dubna 1897 psal: „Zde se mi valně nedařilo, měl jsem moc špatný čas, nevím jestli snímky budou pěkné. Ať bratr dá pozor a

opatrně vše volá nejprve starším volačem a pak nového přidat. Brom kalí ať nedává než v nejnutejším pádu, starý volač stačí taky“. Psal sice „Večer něco volám, víc nemohu...“, ale většinu desek posílal k vyvolání domů. („Posílám dnes bedničku s filmkami, jsou tam i volané, ale jest to spletené, ať to opatrně bratr otevírá v komoře!“). Téměř v každém dopise zaznívají obavy, jak se firmě doma daří. Vyjevovaná skepse naznačuje, že podnik v té době asi stále ještě zápasil s existenčními problémy. („Jak mi jdou obchody – špatně, tuším to“... „Ani nepíšete jestli je co dělat?“). Mnohdy se na dálku snažil dávat pokyny k chodu firmy. („Kdyby bylo málo práce, ať Mařka jde ku kopírování a R.... dejte pryč. Musíte počítat“.) Obavy pochopitelně zaznívaly i z vlastní práce. („Mám ustavičně úzkost, bych vše dobře provedl, neb to stojí peníze. Doufejme že to bude dobře..Člověk vykecá desek moc, jelikož si nejsem jist, když čas není.“). Pod pojmem „čas“ zde pochopitelně rozuměl vhodné světelné podmínky. „Čas mne zlobí – není dost jasno, mnohdy marně celý den se plahočím“, píše z Říma neznámému příteli 19. dubna. „Jen kdyby byl čas!“ často říká. „Když ale ten musím krást – je to zlé – to jsou květy, které nemohu vysávat...“, píše z Říma v jiném dopise rodičům a pokračuje „ Zde bych měl být aspoň 4 neděle, nejde to, musím hledět dál neb mám moc ještě před sebou“. Věcně popisuje finanční zázemí celé operace, přičemž podtext stran šetrnosti je neustále zřejmý. Z Říma 16. dubna 1897 píše: „Když to vše vzdálené, projedím 2–3 franky jen v tramvaji. Člověku platím 1.50 zl. denně a pokoj též 1.50, tak utratím denně se stravou 5 zl. a tramvaj až 1.50, tak průřezem 6.50. Co dělat? Levněji se to odbyť nedá.“

Vedle věcných sdělení zaznívají i pocity osamění („Kdybych aspoň někoho měl, s kým bych si mohl pohovořit“, píše neznámému příteli. Jindy zase rodičům: „Doufám, že tam najdu vaše dopisy, jsem věru jako sirotek, nic nevím co děláte a jak vše doma jde – jakoby už nikoho neměl na světě“. Projevovala se také únava z vyčerpávající práce: „A nachodím se! Už mám člověče nohy celé ošoupané – čím dále budu kratší“, psal příteli. Trápila ho také únava z nevyspání „Jak je to úmorné, nemohu říci – jsem umdlen a ulehám v půl noci – často v nejlepším spánku vyburcován buď sousedem v pokoji vedle nebo křikem z ulice – ti lidi zde jsou suroví – jak to musí být dále? Divoký, nevázaný lid – hned se to pere a hádá a jak!“

Nechybí ani různé půvabné postřehy o „Taliánech“ a zejména „Taliánkách“. „...Zde vůbec pro čistotu smyslu není. Talianky v krojích ustrojené po ulicích s kyticemi vás pronásledují. Fotografovat se však zadarmo nedají, chtějí až 2–3 líry (zlatku). Mnohé jsou pěkné, ale moc milé! Stárnou brzy, jako u nás židovky. Mají fousy některé – až je to gusto podívat. Jsou ale ztepilé, na mnohé postavy a pěkné ženy je radost hledět – zvláštní držení těla a obličeje mají hrdé...“.

I slovní projev potvrzuje, co vyplývá z jeho snímků, že Krátkého zajímalo hlavně zpodobování lidí, že fotografování pamětihodností bral spíše jako věc nutnosti, neboť to zajímalo kupce snímků. O dojmu ze samotných památek se totiž prakticky nezmiňuje. Jen věcně referuje „Povolení do Vatikánu a sv. Petru dostanu až ve středu...“.

Z dopisů, které pietně uchovávala Krátkého dcera Anna, můžeme rekonstruovat nejen trasu, ale zčásti i způsob práce a chod podniku. Je zřejmé, že pro fotografování si Krátký najímal asistenta, že část desek a „filmků“ pro kontrolu volal sám v noci v hotelovém pokoji a že větší část odesílal domů, kde je vyvolával bratr. Z listů také vyplývá pojem hierarchické nadřazenosti nejen vůči bratrovi, ale vůči celé rodině a zároveň velký smysl pro zodpovědnost. Kdo však dozíral na chod firmy za jeho nepřítomnosti, není úplně jasné. Asi to nebyl otec, z dikce je zřejmé, že všem nadřazený jako šéf podniku byl František. Vedle bratra pracovali ve fotoateliéru ještě minimálně dva lidé: neznámý „R“ a „Marie“. Bylo zjištěno, že se jednalo o Marii Lahodovou, která se u Krátkého firmy vyučila roku 1897 a do roku 1898 zde pracovala jako kopistka. (V roce 1912 si pak jako provdaná Mádleová ateliér svého někdejšího šéfa pronajala...). Je pravděpodobné, že v ateliéru již tehdy pracovala Bohumila Bloudilová, obecně v rodině považovaná za „oporu firmy“, která

při svém osamostatnění v roce 1906 doložila, „že po dobu 12-ti let nepřetržitě ...jako operatérka a obchodvedoucí byla zaměstnána“. Slovo „nepřetržitě“ může podporovat domněnku, že se jednalo o jednoho zaměstnavatele a tím podle všeho byl František Krátký. Je-li domněnka správná, Bloudilová, která mimochodem byla sestřenicí Josefa Sudka, by pracovala u Františka Krátkého od roku 1894. V takovém případě můžeme přijmout model, že v roce 1897 Bloudilová jako „operatérka“ měla na starosti fotografování zákazníků v ateliéru, Vilém Krátký se věnoval chemické stránce fotografických procesů a za bratrovi šéfovské nepřítomnosti spolu s otcem (?) také obchodním věcem, Marie Lahodová pak kopírování a neznámý R. byl pomocník „na všechno“.

Zdá se, že ruská a italská cesta přinesly Františkovi Krátkému kýžené zvýšení zisků a fotograf mohl pomýšlet na adaptace a rozšíření svého ateliéru. Možná také, že v pozadí úprav ateliéru stál úmysl změnit rodinný život. 25. srpna 1897 František Krátký požádal městskou radu o povolení nástavby 1. patra ateliéru u domu čp. 45. Svou žádost doplnil plánem, který se dodnes dochoval na stavebním úřadu a který zde reprodukuje. Nový ateliér byl dosti bizarním útvarem, měl však všechny provozy velkorysého fotografického podnikání, včetně dvou salonů a šaten. Stavební práce proběhly rychle a 11. listopadu fotograf získal povolení „obývat I. a II. patro na fotografickém atelieru v domě č. pop. 45 na náměstí v Kolíně“. Co se připravovalo?

V roce 1898 došlo k zásadnímu obratu v životě Františka Krátkého, neboť sedmačtyřicetiletý muž se oženil. Možná tu byl jistý tlak otce, aby měla firma následníka, možná tu byl pocit samoty, možná všechno jen byla souhra náhod, že poznal ženu, s níž chtěl žít. Nevíme, zda muž, který měl abrahámoviny na krku, se vskutku pokoušel hledat nevěstu, nebo bylo jen hrou osudu, že poznal mladičkou Annu Pospíšilovou. Stalo se tak podle rodinné legendy v České hospodě v Kolíně, kam František Krátký občas chodíval a kde tehdy devatenáctiletá Anna byla prý pomocnou kuchařkou. Projevy náklonnosti byly opětovány a mezi oběma lidmi se rozvinula i hezká korespondence. Na jedné straně stála mimořádně půvabná dívka, která svého budoucího partnera ještě dva týdny před svatbou (a těhotná) oslovovala „Milý strýčku“, na straně druhé byl sedmačtyřicetiletý ve svém oboru a regionu poměrně úspěšný a světaznalý muž. Z dopisů vyplývá, že na obou stranách se činila vztahu různá protivenství, na což František Krátký reagoval s věcným nadhledem, mladá Anna pak jistou úzkostí. 4. dubna psala z Nových Dvorů: „Ve všem a všude samé překážky a omyly, nepřátelství mám to již tak určené, čím později přestane?“ Patnáct dní na to se František Krátký v kostele sv. Anny v Nových Dvorech oženil s Annou Pospíšilovou, mající bydliště Nových Dvorech čp.19. Mimochodem, šlo o stejné Nové Dvory, kde trávil dětství Jan Langhans, neboť jeho otec tam byl ředitelem velkostatku a v téže době, kdy se tam odbývala svatba manželů Krátkých, tam své první kroky na tomto světě uskutečnil Josef Sudek.

Nevěsta se asi přestěhovala do bytu v čp. 45 na náměstí, kde tehdy zřejmě žili i Krátkého rodiče. Velice brzy po svatbě František Krátký vyrazil na novou fotografickou pouť do světa, tentokrát na Balkán. 1. června 1898 psal rodičům z Mostaru: „Jak si snášíte? Myslím si stále na Vás... Maminka ať se mi dobře vlídně chová, ať neslyším žádné stesky, což já doufám, že netřeba pochybovat... I s bratrem ať se osobně srovnává a všeho čiperně si všímá...“. V podtextu bývala možná skrytá obava o svou hezkou ženu. Obecně si dopisy méně všímaly reálií a více se věnovaly osobním pocitům a obavám o firmu. Z Mostaru pokračoval František Krátký do Sarajeva, odtud přes Travnik do Zajce a pak do Zábřehu. Cesta, plánovaná méně civilizovanými končinami, byla tentokrát kratší než před rokem. Podle čísel později vydaného katalogu byla jeho fotografická žehň neméně bohatá jako v předchozích letech, je otázkou, zda byla tak atraktivní z obchodního hlediska.

Množství snímků ze svého archívu, který v roce 1898 čítal na 2400 položek, se František Krátký rozhodl využívat mnohem progresivnějším způsobem, než bylo náročné

kopírování a lepení každého fotografického originálu na karton. Mohl se také opřít o zkušenosti svého otce s tiskařskými technikami. 12. října 1899 získal povolení ke „zhotovování ploten zinkografických neb světlotiskových při pozůstávající již živnosti fotografické“. Začal tudíž své stereofotografie také tisknout, bohužel zpočátku v ne příliš dobré kvalitě. Zároveň bylo zřejmé, že plánovanému rozšíření provozu na tisk snímků nemůže ateliér ani s přístavbou stačit. František Krátký proto zakoupil pozemek v Žižkově ulici na Kouřimském předměstí Kolína a během roku 1900 tu vystavěl dům s fotoateliérem a dílnami pro reprodukční techniky. Nový objekt dostal číslo popisné 159 / III a souborně byl označován jako Fotochemigrafický závod, Umělecký závod grafický či Fotografický umělecký závod. Dům Krátký vyzdobil svými freskami. Při sčítání lidu k 31. 12. 1900 tu ve vilce vybudované vedle pracovních prostor bydlel v jednom ze čtyř bytů otec František Vojtěch Krátký s manželkou a služkou. Ostatní byty se zřejmě pronajímaly, bratr Vilém měl v té době již vlastní dům na jiném kolínském předměstí. Sám majitel firmy zůstal bydlet v Kolíně na náměstí vedle svého fotoateliéru; sčítací arch zároveň naznačuje, že rodina Františka Krátkého měla slušný bytový a životní standard: fotograf s manželkou, dvěma dětmi, tchyní, služkou a chůvou bydlel v bytě se třemi pokoji, předpokojem a kuchyní.

S počátkem nového století začala tedy v životě Františka Krátkého nová etapa, v níž mohl daleko velkoryseji zhodnocovat vše, čeho dosáhl. Mladá žena mu dodala nový elán a podle všech vzpomínek byl v osobním životě velmi šťastný. 19. října 1901 se narodil syn Jiří Vojtěch, pozdější pokračovatel rodinné fotografické tradice. Úspěšný rok, v němž v červenci získal povolení k provozování chemigrafie, mohla pouze kalit soudní pře s Enrico Stanko Vrázem. Známy cestovatel, který byl tehdy v Čechách neobyčejně populární osobností a jemuž se na fotografické vybavení přispívalo z veřejných sbírek, se na Krátkého obrátil již v roce 1897, kdy se svou americkou manželkou bydlel v Chicagu. V rodinném archivu Anny Krátké se dochovaly dva dopisy, které dokládají vzájemný obchodní vztah mezi cestovatelem a fotografem již v tomto roce. V dopise z Chicaga z 19. 7. 1897 Vráz píše Krátkému: „V případě, že by pan Brázda požádal Vás o vyhotovení diapozitivů pro scioptikon z mých negativů a za účelem mých přednášek v Americe, resp. později v Evropě, prosím, možno-li Vám, vyhovte mu a práci tu laskavě zhotovte asi na 4 měsíční credit. Za zaplacení v čas ručím. Později domluvíme se o přenechání Vám dalšího materiálu stereoskop. ...“. V dalším dopise ze 17. listopadu Vráz Krátkému děkuje: „Diapozitivy, které jsem od Vás obdržel, byly velmi pěkně provedené, postarám se, by o tom veřejnost věděla!“ Psal ovšem také, „Jest mě nemilým, že musím s Vámi sdělit, že nemohu Vám stereoskop. obrázky prodati, dokud sám nebudu v Praze a nerozhodnu se, co k přednáškám a co do cestopisného díla upotřebím“. Zřejmě později k dohodě došlo, neboť Krátký prodával pod svou firmou řadu Vrázových záběrů, zejména z Japonska.

Sporu věnoval český tisk při Vrázově popularitě určitou pozornost a mohl Františku Krátkému v očích veřejnosti ublížit. Z hlediska dějin české fotografie šlo patrně o první autorskoprávní spor, který veřejnost měla možnost sledovat. Šlo v podstatě o to, že Vráz Krátkého žaloval „pro porušení práva autorského“, neboť promítal diapozitivy z jím vytvořených záběrů. Dle zprávy ve Fotografickém věstníku „státní návladnictvo nepovažovalo projekci diapozitivů před asi 50. 000 lidu za uveřejnění a zamítlo z těchto důvodů stíhání vinníka“. Podle autora zprávy případ, v němž se soudce držel „liter a nikoli duchu zákona“, kdy „může fotografii pouze ukazovanou (v projekci, na výstavě, v kukátku atd.) považovati za neuveřejněnou“, svědčí o nedostatku zákona. V situaci, kdy nemáme k dispozici soudní spis, nezbyvá než pouze konstatovat, že zprávy v tisku byly formulovány spíše tak, jako by Krátký Vráze poškodil. Spor byl jistě zajímavý i z právního hlediska, protože technicky vzato Krátký promítal své výrobky (diapozitivy z Vrázových negativů) a mezi oběma muži musela být každopádně nějaká obchodní dohoda o užívání Vrázových snímků (ale v ní možná chybělo zmíněné „promítání“). Je velmi nepravděpodobné, že by

Krátký prodával Vrázovy snímky bez nějaké smlouvy. Zde je ovšem další právní pikantnost vztahu Krátký & Vráz, neboť teoreticky vzato, Vráz jako americký občan neměl v Rakousko-Uhersku zaručenu právní ochranu svých fotografií. Doplňme, že v Rakousko-Uhersku se podle zákona č.197 ř.z. z 26. prosince 1895 o autorských právech k dílům „literárním, uměleckým a fotografickým“ poskytovala ochrana na deset let. Rakousko-Uhersko nepřistoupilo k takzvané Bernské úmluvě a zahraničním autorům poskytovalo ochranu jen podle jednotlivých vzájemných smluv, uzavřených s některými státy. S USA tato smlouva uzavřena nebyla. Teoreticky vzato se mohly Vrázovy fotografie v Rakousko-Uhersku volně šířit. Je pravděpodobné, že Krátký neměl v úmyslu Vráze poškodit (proč by to dělal právě formou projekce?), že projekci naopak mohl pokládat za propagaci Vrázových cest a (i třeba odbytu Vrázových snímků na jím šířených stereofotografiích, někdy i s Vrázovým autoportrétem). Vráz napadl projekci, nikoli prodej stereofotografií. Je možné, že vše bylo následkem špatné komunikace. Patrně došlo k osobnímu vyjasnění, neboť přes soudní spor se podle Anny Krátké Vrázovo jméno v rodině vyslovovalo s pietou a úctou.

Rozšiřování závodu pro různé tiskové metody pokračovalo během první poloviny celého prvního desetiletí 20. století. 15. listopadu 1901 k Františku Krátkému nastoupil Karel Szalay „soukromý služební mistr v oboru fotochemigrafie a světlotisku“, jehož úkolem bylo zaškolit majitele v nových postupech. Pracoval zde do 5. února 1902 a při svém odchodu poskytl majiteli osvědčení, že „v těchto oborech dokonale vycvičen jest“. 5. srpna 1902 byla pak Františku Krátkému Výnosem místodržitelství udělena koncese k provozování světlotisku a „k užívání rychlolisu a ručního lisu při provozování živnosti této“. Fotochemigrafický ústav Františka Krátkého zahájil vzápětí poté vydávání sešitů edice Zeměpisné obrazy pro školu a dům, obrazů „k názornému vyučování přírodopisu a zeměpisu se zvláštním zřetelem k hospodářství a průmyslu“. Ve vydávání sešitů se Krátký zřejmě inspiroval projekty Světem letem a Letem českým světem, realizovanými v druhé polovině devadesátých let u nakladatele J. R. Vilímka. Zatímco Světem letem bylo přijatým projektem, v díle Letem českým světem se na pětistech záběrech ve 42 sešitech podílelo na 96 fotografií. Projekt Františka Krátkého, na něhož se ve Vilímkově díle dostalo jen čtyřmi snímky, měl obsahovat pouze jeho vlastní záběry a rovněž informativní texty k jednotlivým zobrazeným lokalitám vznikaly především „v domácí dílně“. Z projektu jsou známy dva vydané sešity. Mezi celkem dvaceti reprodukcemi bylo také několik snímků z ciziny. Podobnou úpravu jako Zeměpisné obrazy měl titul Hora Kutná, vydaný nákladem Obce kutnohorské v roce 1903, a obsahující celkem 22 pohledů. Také v tomto případě se na obálce deklaroval větší projekt, neboť je zde uvedeno „Serie I.“.

Obdobné popisky, jaké se objevily v sešitech, používal Krátký také u některých typů stereosnímků, kam se popisky lepily na zadní stranu. Shodou okolností se do dnešní doby zachoval pozoruhodný a velice pečlivý posudek hodnotící Krátkého vydavatelské dílo z hlediska jeho uplatnění pro školu. Vedle Zeměpisných obrazů, sešitů 1 a 2, se hodnotily také tři „Obrazy k názornému vyučování přírodopisu a zeměpisu se zvláštním zřetelem k hospodářství a průmyslu“, konkrétně Česání chmele v Žateckém kraji, Odvádění chmele a Výrobu krajek v Rudohoří, provedených barevným světlotiskem ve velikosti 53 x 35 cm (vyobrazení na s...). Výtky k Zeměpisným obrazům se týkaly obrátů a nepřesností slovního doprovodu, k samotným obrazům nebyly žádné. Posuzovatel v závěru sedmi-stránkového (!) hodnocení konstatoval, že Krátkého obrazy „nedostihují té jasnosti, s jakou shledáváme se v díle Letem čes. světem a od Tater k Adrii, kteréž majíc větší rozměry jiným účelům sloužití mají, nicméně uznati třeba, že poskytují pravý a zřetelný obraz předmětů popisovaných, že výběr jich jest velmi dobře zřízen, že opatřeny jsou věcně správným a srozumitelným textem, že cena v celku i jednotlivě jest velmi mírná“ a proto je recenzent prohlásil za vhodnou vyučovací pomůcku a doporučil k aprobaci.

Širší veřejnosti byla určena balení se stem stereoskopických tištěných pohledů nazvaná vzhledem ke známému dílu Vilímka nakladatelství nepříliš originálně Letem celým světem! Balení obsahovalo krabičku s pohledy, knížečku s krátkými texty k jednotlivým vyobrazením a případně i stereoprohlížečku z lepenky. Vše stálo 7 K 80 h (bez stereoprohlížečky 5 K), čili cena byla vskutku lidová. Dnes se s těmito tištěnými stereopohledy setkáváme poměrně často v Antikvariátech. Autorem snímků byl František Krátký, u záběrů z Dálného Východu E. S. Vráz. V letech 1902 – 1906 tak Krátký v šesti sériích vydal celkem 600 snímků. Tisk fotografií nabídl Krátkému úžasné možnosti a on je samozřejmě využil. Fotografie se tak k lidem mohly dostat mnohem levněji než originální fotografie a celé počínání bylo mnohem racionálnější.

V nabídce stereofotografií měl Krátký u nás výjimečné postavení. Své původní snímky obohatil ještě o nabídku cizích záběrů, k nimž v případě pohádek přidával české texty. Pokud je známo, byl jediným českým fotografem, který před první světovou válkou u nás vydával signované snímky aktů (nejednalo se však o záběry Františka Krátkého). S jeho stereoskopickými snímky tehdy mohly soutěžit jen kolekce pražského nakladatelství Bedřicha Kočího, které vydávalo tematické série na různá témata, zejména z českých dějin. V rozsahu a šířce pohledu neměl však Krátký ve své produkci domácích stereofotografií v devadesátých letech ani potom kvalifikovanou konkurenci.

František Krátký ovšem nebyl spokojen s limity světlotisku, případně zinkografie, a usiloval o rozšíření koncese pro litografii a chromolitografii. Ve své žádosti v roce 1903 je charakterizoval „jakožto pomocných prostředků ku provozování mé živnosti fotochemigrafické“. Povolení se však vleklo po dva roky, zřejmě i díky organizovanému odporu místních tiskárenských podniků. Krátký se snažil opakovaně doložit, že má k řádnému provozování této živnosti předpoklady. 15. března 1904 došlo výnosem místodržitelství k zamítnutí žádosti, proti čemuž se Krátký odvolal. Neúspěšně. Brzy poté byla Františku Krátkému udělena pokuta pro neoprávněné provozování litografie. Majitel se nevzdal a svou žádost obnovil. Jinak ji však formuloval („rozšíření oprávnění ku držení a používání rychlolisu a ručního lisu pro kamenotisk (litografii)“ a současně připojil řadu dobrozdání různých škol o tom, že používají jeho snímky při výuce. Řečeno dnešním jazykem, doložil, že provádí činnost ve veřejně prospěšném zájmu, zejména tak citlivém, jako je výuka dětí. Uvedené dokumenty z různých škol jsou opravdu zajímavé, neboť svědčí o tom, že Krátkého snímky byly ve školách známy a jako takové mohly mít vskutku význam při názorném „vyučování obrazem“. Věta z dobrozdání ředitele Měšťanské školy chlapecké a všeobecně průmyslové v Kolíně není dobráckou frází, ale shrnuje podstatu věci: „Jeden takový obrázek nahradí dlouhé výklady“. Většina dokumentů zdůrazňuje, že jde o „výrobek český, laciný a umělecky provedený“. Také ředitel obecné a měšťanské školy chlapecké školy v Sadské potvrdil, že „stereoskopické obrazy firmy Frant. Krátký v Kolíně, jichž se od roku 1890 na zdejších školách užívá, nejen znamenitě podporují vyučování zeměpisné a jiným předmětům, nýbrž i uměleckým pojetím a provedením i vkusnou úpravou slouží výborně k vzdělání vkusu a citu pro krásu, takže předčí podobné sbírky cizí“.

24. ledna 1906 byla Františku Krátkému koncese pro provozování této techniky konečně udělena. Koncese Krátký využil zejména k tisku propagačních a obchodních materiálů (plakátů, kalendářů, dopisnic, vignet), z nichž část byla určena pro Kolínskou továrnu na kávové náhražky. Z hlediska dějin fotografie je významné, že podkladem pro litografie byly někdy fotografie, mnohdy realizované s příslušníky rodiny nebo jen s manželkou jako hlavním modelem. František Krátký se tak zařadil k prvním tvůrcům reklamních fotografií u nás. K barevným litografiím využil i snímků z cest; motivy z Balkánu se uplatnily v sešitě s dvanácti volnými listy pod souborným názvem Bilder aus dem Süden.

Přestože vydávání stereoskopických fotografií i ve své originální fotografické podobě nalepené na kartonu pokračovalo také po roce 1906, je zřejmé, že F. Krátký v druhé polovině prvního desetiletí 20. století již nové místopisné snímky fotografoval méně

často. Čas vzniku jednotlivých záběrů se prokazuje někdy obtížně a vyžaduje podrobný stavebně historický rozbor jednotlivých lokalit. Oporou není ani číselná řada snímků, která byla určující pro objednávky z archívu, neboť je doloženo, že se spíše jednalo o „číslo lokality“, pod nímž mohlo být i několik negativů z různých dob vzniku. Datované stereofotografie s originálními stereofotografiemi tradičně nalepenými na kartonu a datované po rok 1911 (výjimečně i později) jednoznačně prokazují stálé vydávání starších snímků.

Chod velkého podniku Františka Krátkého jistě velmi zaměstnával. Dcera Anna vzpomínala na mamincino vyprávění, jak se jim vedlo velmi dobře („To byl vrchol bohatství, co my jsme vydělávali“). Podnik prosperoval a pro rodinu Krátkých nastaly prý „zlaté časy“. František Krátký se dočkal také uznání z „nejvyšších míst“, když mu v srpnu 1907 Okresní hejtmánství v Kolíně tlumočilo poděkování z Nejvyššího komorního úřadu Jeho Veličenstva císaře za dar fotografického alba „památek kutnohorských“, předaný panovníkovi při jeho návštěvě Kutné Hory. Satisfakcí od města Kolína bylo také Usnesením obecního zastupitelstva z 11. května 1907 o propůjčení domovského práva. Ve svém prospektu z roku 1906 s vyobrazením fotografických podniků mohl František Krátký hrdě prohlašovat:

„Fotografický umělecký závod můj stává po 28 roků a za ten čas získal si čistou, dokonalou prací svou tu nejchvalnější pověst zde i za hranicemi a není snad obydlí v místě i v okolí, kde by práce mé známy nebyly. Elegantním znovuzřízením svého fotografického atelieru mohu snadno veškerým požadavkům moderní doby i každé konkurenci čeliti a poskytnouti velectěnému obcenstvu výhod těch největších.“ Atelier na náměstí se nadále věnoval portrétní fotografii, přičemž podle rodinné tradice právě v něm měla významné postavení Bohumila Bloudilová. Ta se ovšem v dubnu 1906 osamostatnila a založila si v Kolíně vlastní atelier v Rubešově ulici, což mohlo mít vliv na odchod části klientely z Krátkého fotoatelieru (a je možné, že tisk výše uvedeného prospektu souvisel právě s odchodem Bloudilové). U Bloudilové, jedné z mála úspěšných profesionálních fotografek éry Rakousko-Uherska, se mimo jiných učila fotografii sestra Josefa Sudka Božena. Kdo vystřídal zkušenou Bloudilovou v atelieru v čp. 45, není známo. Podle Knihy učňů Živnostenského společenstva Kolín je zřejmé, že u F. Krátkého fotografa byl vždy jeden dva učňové i po odchodu Bloudilové; poslední byl přijat 1. srpna 1909. Učňové se přijímali také ke Krátkému světlotiskaři a fotochemigrafovi. Celkové počty zaměstnanců v prosperujícím podniku můžeme jen odhadnout, prospekt s vyobrazeními provozu jich zobrazuje dvanáct, připočteme-li osazenstvo „starého fotoatelieru“ a kancelářské zázemí dojdeme hrubým odhadem k počtu minimálně 16 zaměstnanců.

I když vedení firmy Františka Krátkého asi hodně zaměstnávalo, nacházel si čas i na své oblíbené umělecké aktivity, totiž malování. 20. července 1907 bylo podle usnesení městské rady v Kolíně F. Krátkému zadáno „zhotovení panoramatu města Kolína v olejových barvách na podkladě ... fotografického obrazu pořízeného z fotografických snímků z t.zv. prachárny...“. Cena panoramatu délky kolem pěti metrů byla sjednána včetně rámu „kolem K 1 400,-“. Termín zhotovení byl sjednán do jubilejní výstavy obchodní a živnostenské komory v Praze, „kdež obraz bude spolu s jinými ještě předměty vystaven“. Po výstavě obraz přešel do vlastnictví obce a dosud visí na kolínské radnici. V roce 1910 František Krátký čistil obrazy v kolínském chrámu sv. Bartoloměje.

Časy prosperity ovlivnila nemoc. V šedesáti letech svého věku František Krátký vážně onemocněl oční chorobou a téměř rok prý byl slepý. Z 30. června 1910 pochází záznam, že fotoatelier v čp. 45 F. Krátký pronajal Josefu Junkovi, kterého v roce 1912 vystřídává Marie Mádleová, která se u Krátkého kdysi vyučila. Ta se na svých vizitkách uváděla jako „Fr. Krátkého nástupce“. Obtížnou existenční situaci rodiny završila naštěstí úspěšná, ale nepochybně drahá oční operace. Zdravotní stav Františka Krátkého měl nepříznivý vliv na chod celého závodu, zejména na získávání zakázek a podnik se pomalu dostal do potíží. Zachoval se dopis z 1. září 1912, psaný krasopisně patrně

manželkou F. Krátkého, adresovaný „c.k. ministeriu veřejných prací“. V dopise František Krátký, „akad. malíř a umělecký fotograf v Kolíně“ žádá o poskytnutí subvence, „aby mohl svůj závod rozšířit a v oboru stereoskopie a projekce materiál sbírat a vydávat pro školy“, přičemž poukazuje na projekt „čítanek o domově pro školy obecné“, konkrétně „čítanky o Polabí“, o níž se dověděl a kterou by rád „opatřil vzornými snímky stereoskopickými“. Jednalo se možná o pokus, jak za pomoci veřejných prostředků podniku, který se dostal do existenčních potíží, pomoci. Když ne přímo subvencí, tedy alespoň získáním zakázky na fotografické ilustrace čítanek. V Chytilově adresáři na rok 1912 nebyl Krátký mezi kolínskými fotografy již uváděn.

V dubnu 1913 František Krátký prodal svůj Fotochemigrafický závod v čp. 159 v Žižkově ulici litografovi Josefu Rellichovi ze Smíchova pro firmu Alois Hanuš, Josef Rellich a Bohumil Skoch (roku 1914 závod převzal Rellich sám a roku 1919 jej prodal Kolínské továrně na kávové náhražky). Před Vánoci v posledním předválečném roce, pro rodinu tak těžkém, zemřel zakladatel umělecké dynastie rodu Krátkých malíř, restaurátor a tiskař František Vojtěch Krátký.

Ateliér v čp. 45 na náměstí zůstal v majetku rodiny a byl stále pronajímán. Syn Jiří Krátký byl ještě příliš mlád, takže se nemohl vedení ateliéru ujmout. Na jaře 1919 Jiří Krátký v Praze úspěšně absolvoval učednickou zkoušku. Jeho operátorská činnost byla ohodnocena stupněm „dobrý“, retuš „dostatečný“. Po vyučení získával v rodinném fotografickém podniku povinnou praxi, de facto neoficiálně podnik pod dohledem otce vedl. V roce 1920 došlo k prodeji celého objektu Fotochemigrafického závodu. 1. března ji od fotografa F. Krátkého zakoupila společnost Alchyma a začala tam vyrábět medikamenty. Rodině byl v objektu ponechán byt.

20. května 1924 zemřel v domě, který postavil a vyzdobil vlastními freskami, ale který mu v době smrti již nepatřil, fotograf a nakladatel František Krátký. Za příčinu smrti stanoveno „zkornatění cév“. Z Jednací knihy rychty obce baráčníků, již byl František Krátký váženým členem, vyplývá, že ještě několik měsíců před smrtí Krátký restauroval a maloval.

Fotografický závod v čp. 45 po smrti Františka Krátkého oficiálně vedla „vdovským právem“ manželka. Jiří Krátký získal v dubnu 1927 živnostenský list i na obchod fotografickými potřebami. 1. ledna 1930 oznámil Okresní politické správě, že „převzal do své režie fotografický atelier Fr. Krátký Kolín, náměstí, který patřil mé matce paní Anně Krátké“. Konstatuje, že „zde byl jsem již několik let vedoucí silou“. Závod byl od té doby veden na jméno Jiří Krátký.

Historie fotografického podnikání rodu Krátkých má poté již jen smutnou příchuť. Jakýmsi zadostiučiněním mohla být výstava Sto let české fotografie, uspořádaná v roce 1939 v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze, kde jediní dva fotografové z minulosti měli zvláštní výstavu – Josef Pírka z Pardubic a František Krátký z Kolína. Za války musela rodina byt ve vilce, která se stala sídlem NSDAP, opustit. Po přijetí zákona o socializaci služeb, po takzvaném Vítězném únoru, se někdejší soukromé fotoateliéry vesměs rušily, případně se měnily na družstevní nebo komunální podniky. 1. ledna 1950 vstoupil Jiří Krátký do Krajského družstva Fotografia. 9. ledna 1951 sdělil Okresnímu národnímu výboru v Kolíně, že dává svou fotografickou živnost a obchod s fotopotřebami „do klidu, zákonem předepsaného“. Za půl roku ONV fotografovi sdělil, že jelikož mu nebylo oznámeno znovuprovozování živnosti, že jeho živnostenské oprávnění zaniká, přičemž se mimochodem odvolával na vládní nařízení z doby nacistické okupace. Jiří Krátký se stal vedoucím provozovny družstva Fotografia v čp. 45. Vedoucím zůstal i po stěhování fotostudia do čp. 90, přičemž negativy z rodinné firmy zůstávaly „v dřevěné budově v koutě domu čp. 45“ a během doby se část z nich silně poškodila vlhkem. 10. ledna 1959 zemřela v Kolíně Anna Krátká, manželka Františka Krátkého, která synovi Jiřímu pomáhala ve fo-

tografickém podniku a byla nazývána „duší závodu“. O sedm let později vzhledem k hrozící přeměně někdejšího dřevěného ateliéru na skladiště byla část nejstarších negativů s místopisnými náměty odvezena jako dar Jiřího Krátkého do Národního technického muzea. Bylo to ovšem jen torzo původního ateliéru, navíc většina převezených negativů byla poškozená vlhkem a plísní. Současně Jiří Krátký do Národního technického muzea prodal soubor historických fotografických přístrojů z majetku rodiny. Zdá se, že část negativů a pozitivů se dostala také do sbírky Rudolfa Skopce. Několik desítek negativů s pohledy na Kolín zachránily ještě bratři Kamarýtové; z jejich pozůstalosti pak negativy Františka Krátkého v počtu 265 kusů přešly do Okresního archivu v Kolíně v roce 2001. Zbylé staré negativy, prakticky všechny portrétní snímky a fotografie z meziválečné doby a okupace „nakládány na kolečka, vysypávány na nákladní auto a voženy na zavážku u městských lázní, kde po složení rozšlapány a rozbity. Tuto práci konali příslušníci kolínského požárního útvaru“, napsal Jiří Kamarýt.

Ke ztrátě historické paměti a vymazání z povědomí můžeme ještě přidat fakt, že na sklonku sedmdesátých let byla půvabná secesní vilka s Krátkého freskami spolu s jinými vilkami v okolí zbourána a na místě postaven panelák.

S výjimkou Carl Pietznera nebyl v Čechách v éře Rakousko-Uherska jiný mimo-pražský fotograf, který by dosáhl významu a velkorysosti podnikání Františka Krátkého. Jistě se shodneme, že také fotografie je součástí národního dědictví. V tomto případě šlo o fotografa nadaného vlasteneckým zaujetím, entuziastu, který s pomocí fotografií chtěl pomáhat při výchově dětí i dospělých obrazem, o fotografa, jehož odkaz prakticky zapadl a jehož dílo zná jen pár antikvářů. Doufejme, že tato kniha částečně splatí opožděný dluh, který vůči této významné osobnosti české fotografie máme. Město Kolín, která pořádá fotofestivaly ve jménu velikánů s městem jen volně spojených – Sudka a Funkeho, svého velkého fotografa, který v něm trvale působil, jakoby ani nezná. Ve své době byl Krátký jako fotograf vskutku na špici české fotografie a bez jeho snímků by poznání české krajiny a venkova devadesátých let 19. století bylo mělké a chudší.

Pavel Scheufler, léto 2002